

ENIGE MENSUREN VAN DE ORGELS IN DE GROTE OF SINT-LAURENSKERK TE ALKMAAR

GROTE ORGEL

inw. diam.

lab.br.

opsnede

De opmetingen waarvan het resultaat hierna wordt afgedrukt werden gedaan in 1937. De lezer dient zich daarom bewust te zijn, dat niet de tegenwoordige dispositie aan deze metingen ten grondslag ligt. Ook de vermelde ouderdom van de registers gaat terug op waarneming in 1937. Verschillende pijpen of gedeelten daarvan waren voor opmeting niet bereikbaar. De maten, weergegeven in mm, zijn enigszins afgerond. In later jaren noteerde men meestal tot op tienden van millimeters nauwkeurig, alsmede de overgangen van gedekte op open pijpen en de ongelijkheden bij 'dubbele pijpen' op octaaf-repetities.

Open Fluit 4' (1781)

C	90	70	—
c	55	44	12
c'	37	33	7
c''	24	19	6
c'''	18	15	3

Octaaf 2' (1725)

C	52	40	13
c	30	24	8
c'	18	15	6
c''	11	9	2
c'''	5,5	4,5	2,5

Woudfluit 2' (1645) - C-B gedekt

C	48	40	12
c	40	27	11
c'	27	22	7
c''	16,5	13	3,5
c'''	11	9	2,5

HOOFDWERK

inw. diam.

lab.br.

opsnede

Prestant 16' (1645)

C (gedekt)	180	—	—
c	137	—	—
c'	74	—	—
c''	48	39	12
c'''	31	26	8

Prestant 8' (1645)

C	140	—	—
c	84	—	—
c'	48	38	12
c''	30	24	8
c'''	17	15	6

Holpijp 8' (1781)

C	135	—	—
c	70	60	25
c'	40	35	12
c''	28	22	8
c'''	16	15	6

Octaaf 4' (1645)

C	80	—	—
c	49	38	12
c'	30	24	6,5
c''	17	14	3,5
c'''	10,5	9,5	3

Cornet (1853)

8' c'	40	32	10
c''	27	22	6
c'''	18	15	4,5
4' c'	34	27	8
c''	24	18	4
c'''	16	13	4
22/3' c'	27	20	5
c''	19	15	5
c'''	12,5	10	3,5
13/5' c'	22	17	5
c''	14	12	3
c'''	10,5	8,5	2,5

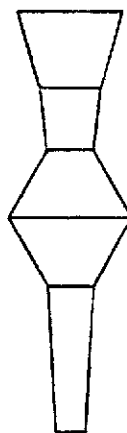
Ruischpijp (1725)

2' C	50	40	12
c	30	25	10
c'	18	15	4
c''	9,5	8	3,5
c'''	5,5	4,5	2
11/3' C	35	30	9
c	22	17	6
c'	12	11	3,5
c''	7,5	6,5	2
c'''	4,5	4	2

inw. diam.			lab.br.	opsnede	RUGWERK			
					inw. diam.	lab.br.	opsnede	
Tertiaan (bas 1725, discant 1685)								
4/5' C	21	17	5					
13/5' c	21	17	5	Prestant 8' (1725)				
31/5' c'	21	17	5	C	140	—	—	
c''	11,5	9,5	—	c	80	—	—	
c'''	6,5	5,5	—	c'	46	38	11	
2/3' C	17	15	4	c''	26	20	6,5	
11/3' c	17	15	4	c'''	17	15	5	
22/3' c'	17	15	4					
c''	10,5	9	—	Holpijp 8' (1781)				
c'''	6	5	—	C	120	—	—	
				c	74	58	22	
				c'	40	32	12	
				c''	29	20	7	
				c'''	16	13	4,5	
	diam. beker (bovenaan)	beker- lengte	tong- breedte					
Trompet 16' (1725) — 36 stuks beleerd				Fluit travers 8' (1853) — open, eikehout				
C	165	—	—	c	62x45	45	—	
c	130	202 cm	—	c'	40x27	27	—	
c'	102	101 cm	18	c''	25x24	24	—	
c''	71	50 cm	—	c'''	14x10	10	—	
c'''	52	25 cm	—					
Trompet 8' (1725/1781) — 24 stuks beleerd				Octaaf 4' (1725)				
C	125	217	23	C	80	—	—	
c'''	38	—	11	c	42	33	11	
				c'	23	18	6	
				c''	14	13	4	
				c'''	8	7	2,5	

Viola di Gamba 8' (1725) — 24 stuks beleerd

C	c	c'	c''		C	c	c'	c''
52	51	39	28,5	Ø —	67	66	40	26
29	27	22	16	Ø —	55	54	33	18
24	22,5	20	14	Ø —	74	75	49	29
56	52	42	30	Ø —	74	73	49	29
24	22	19	15	Ø —	130	111	72	25
17	16	14	11,5	Ø —				
0,44	—	—	—	tongdikte	tongbreedte 13,5/17	12/14	8	6,5/7
				Ø gat in schalbeker-deksel	19	14	15	18

	inw. diam.	lab.br.	opsnede	roer		inw. diam.	lab.br.	opsnede	
	ϕ_1								
opsnede	Roerfluit 4' (1725)				Cymbel (1725)				
	C	32/79	65	17 075 110x12 4,5	1/5' C	7	6	2	
	c	22/48	40	12 068 60x9 1,85	1/6' C	6	5	1,75	
	c'	17/31	25	7 055 30x6,5 1,9	1/8' C	5	4	1,5	
	c''	12/22	16	4 035 20x6 2					
11	c'''	52/8	13	3 010 14x5 1,5					
6,5					diam. beker	beker-	tong-		
5					(bovenaan)	lengte	breedte		
	inw. diam.	lab.br.	opsnede		Trompet 8' (1853) - 24 stuks beleerd				
					C	130	217 cm	24	
22	C	76/32	58	14	c'	-	-	11,5	
12	c	45/19	32	9	c'''	40	-	-	
7	c'	27/11	22	6	Fagot 8' (1725) - met klapdeksel, 24 stuks beleerd				
4,5	c''	18/9	14	3	C	46	150 cm	21	
	c'''	11/6	9	2	c'	-	-	9,5	
					c'''	23	-	-	
	Octaaf 2' (1725)				Vox humana 8' (1725) - 21 stuks beleerd				
	C	42	34	11	C	c'''	C	c'	c'''
	c	24	18	6					
	c'	13	11	3,5					
	c''	8	6,5	2					
	c'''	5	4	1,5					
	Woudfluit 2' (1645) - C-fis gedekt				12	10	ϕ -		
11	C	48	39	10					
	c	28	25	8					
2,5	c'	52/3	30	5					
	c''	67/1	19	15					
	c'''	62/2	11	9					
	Flageolet 1' (1645/1853)								
c''	C	29	24	7					
	c	16,5	14	5					
	c'	9	7	3	42	20	ϕ -		
	c''	6	4,5	2					
26	c'''	4,5	3,5	1,5					
	Sesquialter (1725)				15	12	ϕ -		
	11/3' C	32	27	8					
	22/3' c	32	27	8					
29	51/3' c'	32	27	8					
	c''	18	15	5					
	c'''	9	8	2,5					
29	4/5' C	19	16	6					
	13/5' c	19	16	6					
	31/5' c'	19	16	6					
	c''	10	10	3					
25	c'''	7	6	2					
	Mixture (1725)				Prestant 8' (1645)				
	2/3' C	17	13	4,5	C	145	-	-	
	1/2' C	13	12	3	c	82	-	-	
6,5/7	1/3' C	9,5	9	2,5	c'	-	-	-	
18	1/4' C	8	7	2	c''	31	25	7	
	1/6' C	6,5	6	2	c'''	19	17	5	

BOVENWERK

inw. diam. lab.br. opsnede

tongbreedte 12 9,5

	inw. diam.	lab.br.	opsnede		inw. diam.	lab.br.	opsnede
Baarpijp 8' (1685)				Octaaf 4' (1645)			
C	160/120	—	—	C	85	—	—
c	97/67	—	—	c	53	43	12
c'	60/36	34	14	c'	31	25	6
c''	34/26	25	7	c''	18	16	4
c'''	22/14	15	4,5	c'''	10	8	2,5

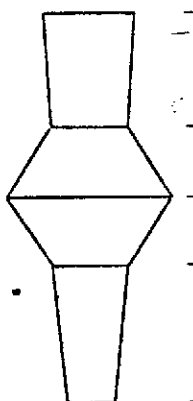
	inw. diam.	lab.br.	opsnede	FLU	roer		inw. diam.	lab.br.	opsnede
Roerfluit 8' (1725)						Fluit doux 4' (1725) - gedeckt			
C	110	—	—	—	193x18	C	72	—	—
c	72	57	23	0,8	100x11	c	51	40	13
c'	41	34	11	0,2	47x 8	c'	30	24	9
c''	26	21	7	0,5	27x 6	c''	18	15	4,5
c'''	18	14	5	0,8	20x 5	c'''	13,5	11	4

	inw. diam.	lab.br.	opsnede	FLU			inw. diam.	lab.br.	opsnede
Quintadeen 8' (1645)						Spitsfluit 3' (1725)			
C	105	—	—	—	—	C	78/29	58	18
c	60	50	0,8	18	3,2	c	44/20	32	10
c'	34	27	0,7	7,4	2,6	c'	27/12	22	6,5
c''	22	17	0,5	5	2,5	c''	17/9	13,5	3,5
c'''	15,5	13	0,3	4	2,0	c'''	11/6	9	3

	inw. diam.	lab.br.	opsnede	FLU			inw. diam.	lab.br.	opsnede
Superoctaaf 2' (1645)						Superoctaaf 2' (1645)			
C	53	42	—	—	—	C	53	42	11
c	29,5	25	—	—	—	c	29,5	25	7
c'	17	15	—	—	—	c'	17	15	4,5
c''	10	8	—	—	—	c''	10	8	3
c'''	5	4	—	—	—	c'''	5	4	2,5

Hobo 8' (1725) - 32 stuks beleerd

C	c	c'	c''	c'''		C	c	c'	c''	c'''
41	35	28	22	16	Ø -	330	188	76	30	17
33	25	21	16	14	Ø -	105	84	52	25	21
80	70	52	34	30	Ø -	105	84	52	25	21
23	25	21	15	21	Ø -	270	204	98	50	21
23	18	15	12	20	Ø -					
0,65	—	—	—	—	tongdikte					
					tongbreedte	16,5/19	13,5/16	10/10,5	7,5/8	7,5/8

inw. diam.	lab.br.	opsnede	roer	inw. diam.	lab.br.	opsnede		
Roerfluit 8' (1725)				Mixtuur (1725)				
C	155	—	110x15	11/3' C	28	—		
c	—	—	—	1' C	24	—		
c'	58	50	70x 8	2/3' C	17	—		
				1/2' C	14	—		
				1/3' C	10	—		
				1/4' C	8,5	—		
inw. diam.	lab.br.	opsnede						
Quint 6' (1725) – gedeekt								
C	100	—	—	diam. beker	beker-	tong-		
c	—	—	—	(bovenaan)	lengte	breedte		
c'	35	30	10					
Octaaf 4' (1645)				Bazuin 16' (1725) – alle beleerd				
C	82	—	—	c'	100	17,5		
c	—	—	—					
c'	32	25	6	Trompet 8' (1725) – alle beleerd				
				C	135	218 cm		
				c	—	—		
				c'	72	11		
inw. diam.	lab.br.	opsnede	roer					
Nachthoorn 2' (1725) – roerfluit				Trompet 4' (1725) – 10 stuks beleerd				
C	40	34	14	55x8	C	105	110 cm	18
c	24	22	10	36x8	c	74	51 cm	—
c'	17	14	6	20x5	c'	55	—	10
inw. diam.	lab.br.	opsnede		Cornet 2' (1725) – niet beleerd				
				C	52	58 cm	11	
				c	43	31 cm	—	
				c'	35	18 cm	8	
Ruischpijp (1725)								
22/3' C	52	—	—					

KOORORGEL

Opgemeten kort voor de restauratie van 1939
(waarbij van vele pijpen de opsnede verlaagd werd).
Alle maten enigszins afgerond (in mm).

785 Pa

	inw. diam.	lab.br.	opsnede	roer
Roerfluit 8'				
751 v	450	124	111	1,0 26
75 c	509	96	80	0,9 20
77,3 c'	650	64	54	0,80 14,12
78,6 c''	750	37	31	0,78 11,10,6
a''		25	20	20!
				26x10

HOOFDWERK

inw. diam.	lab.br.	opsnede	inw. diam.	lab.br.	opsnede
Prestant 8'			Octaaf 4'		
F	111	84	25	F	66
c	80	62	18	c	48
c'	51	37	11	c'	26
c''	29	21	7	c''	17
a''	18	14	5	a''	12
					9
					14
					13
					8
					5
					4

	inw. diam.	lab.br.	opsnede
Fluit 4'			
F	86/30	46	20
c	75/31	44	15
c'	46/26	26	11
c''	33/21	21	6
a''	24/14	14	4

Gemshoorn 2'			
F	58	32	12
c	45	24	10,5
c'	28	17	6
c''	17	14	4
a''	13	11	2,5

Mixtuur			
4' c''	17	12	4
a''	11	9	3
22/3' c'	20	15	5
c''	13	10	4
a''	9	6	3
2' F	36	30	10
c	27	23	7
c'	16	12	5
c''	10	8	3
a''	6	4,5	1,5
11/3' F	26	20	7
c	18	14	6
c'	12,5	10	3,5
c''	7	5	2
a''	8	7	1,5

Scherp			
11/3' f'	10	8	3
c''	8	6	2
a''	6	5	2
1' F	21	16,5	6
c	15	12	4
c'	11	7,5	-
2/3' F	17	13,5	5
c	12	10	3,5
1/2' F	14	12	4

N.B. De dubbelkoren hadden dezelfde mensuur.

Trompet 8'	c	c'	c''
bekerwijdte	90	70	55
tongbreedte			
onderaan	11,1	7,8	5,4
tongbreedte			
onder stemkruk	9,4	7	5,2
tongdikte	0,38	0,27	0,19

	inw. diam.	lab.br.	opsnede
Holpijp 8'			
F	92	71	23
68' c	350 Pa	53	17
69' c'	436	33	11
66,7 c''	450	20	6
69,6 a''	656	15	5

Roerfluit 4' - conisch vanaf fis''				
F	57	43	16	85x12
68,4 c	508	43	11	82x10
68,6 c'	605	26	7	50x7
66,8 c''	587	15	4	38x5
a''	20/13	15	3	-

	inw. diam.	lab.br.	opsnede
Octaaf 2'			
F	32	26	-
c	25	20	-
c'	16	12	-
c''	10	8	-
a''	8,5	7	-
Sifflet 1'			
F	-	-	-
c	26/30	25	-
c'	15/17,5	14,5	-
c''	10/9	8,5	-
a''	-	-	-

Sesquialter			
22/3' c'	18	15	-
c''	10	9	-
13/5' c'	13	11	-
c''	7,5	6,5	-

PEDAAL

Trompet 8'	F	c	ais
bekerslengte	165 cm	115 cm	55 cm
bekerwijdte			
bovenaan	102	100	86
bekerwijdte			
onderaan	16	15	14
lengte tong			
onder stemkruk	53	40	32
breedte tong			
onder stemkruk	8,5	6,5	5
breedte tong			
onderaan	8,5	7	5
tongdikte	0,34	0,35	0,29

SAMENSTELLING VAN DE VULSTEMMEN

GROTE ORGEL

HOOFDWERK

Mixtuur

C		11/3	1	2/3	1/2
c	2	11/3	1	2/3	1/2
c'	22/3	2	(2)	11/3	1 2/3
c''	4	22/3	2	(2)	11/3 1

In 1937 bezat het hoofdwerk geen Mixtuur.

Tertiaan

C	4/5	2/3
c	13/5	11/3

In 1937: C 4/5 2/3; c 13/5 11/3; c' 31/5 22/3.

Ruischpijp

C	2	11/3
---	---	------

In 1937: idem.

In 1937 aanwezig: Cornet - c' 8 4 22/3 13/5.

RUGWERK

Mixtuur

C			2/3	1/2	1/3	1/4	1/6
G			1	2/3	1/2	1/3	1/4
c		11/3	1	2/3	1/2	1/3	
g		2 11/3	1	2/3	1/2		
c'		22/3	2 11/3	1	2/3		
g'		4 22/3	2 11/3	1	(1)		
c''		51/3	4 22/3	2 11/3	(11/3)		

1937: ook op c' een dubbelkoor genoteerd (bovenste koor, 2/3').
Verder nog een repetitie op g'': 51/3 4 22/3 22/3 2 2.

Cymbel

C	1/5	1/6	1/8
---	-----	-----	-----

In 1937 verder genoteerd:

F				1/4	1/5	1/6
c'				2/5	1/3	1/4
f				1/2	2/5	1/3
c'				4/5	2/3	1/2
f'				1	4/5	2/3
c''				13/5	11/3	1
f''				2	13/5	11/3
c'''				31/5	22/3	2

Sesquialter

C	11/3	4/5
c	22/3	13/5

In 1937: C 11/3 4/5; c 22/3 13/5; c' 51/3 31/5.

BOVENWERK

Scherp

C			1/2	1/3	1/4	1/6
G			2/3	1/2	1/3	1/4
c			1	2/3	1/2	1/3
g			11/3	1	2/3	1/2
c'			2	11/3	1	2/3
g'			22/3	2	11/3	1
c''			4	22/3	2	11/3

In 1937: idem.

Cymbel

C			1/5	1/6	1/8
F			1/4	1/5	1/6
c			1/3	1/4	1/5
f			2/5	1/3	1/4
c'			1/2	1/5	1/3
f'			2/3	1/2	2/5
c''			4/5	2/3	1/2
f''			1	4/5	2/3

Opgave 1937: C 1/5 1/6 1/8; repeteert steeds op c en f 'als op rugwerk'.

Sesquialter

C	11/3	4/5
c	22/3	13/5

In 1937:

C 11/3 4/5; c 22/3 13/5; c' 51/3 31/5.

PEDAAL

Mixtuur

C		11/3	1	2/3	1/2	1/3	1/4
G		2	11/3	1	2/3	1/2	1/3
c		22/3	2	11/3	1	2/3	1/2
g		4	22/3	2	11/3	1	2/3

Opgave 1937: C 11/3 1 2/3 1/2 1/3 1/4; 'repeteert op alle c's en f's'.

Ruischpijp

C	22/3	2	11/3
---	------	---	------

In 1937: idem.

Winddruk: in 1937 88 mm; in 1949 verlaagd tot 76 mm.

KOORORGEL

POSITIEF

HOOFDWERK

Sesquialter

c' 22/3 13/5

Mixtuur

F 2 11/3

c' 22/3 2 11/3

c'' 4 22/3 2 11/3

In 1939 was de winddruk van het koororgel 80 mm. 285 14
De toonhoogte was in dat jaar normaal.

Scherp

F 1 2/3 1/2

f' 11/3 1 2/3

ais' 11/3 11/3 1 2/3

f'' 2 2 11/3 11/3

- Behalve voor de mensuurgegevens zijn wij aan Mr. A. Bouman te Eelde dank verschuldigd voor vorenstaande opgave van de vulstemsamenstellingen. Zijn aantekeningen uit resp. 1937 en 1939 behoren tot de dispositie- en mensuurmanuscripten die tijdens het bombardement van Rotterdam (mei 1940) konden worden gered.

Verantwoording

Auteur zowel als redactie zijn bij de totstandkoming van dit nummer zeer veel dank verschuldigd aan de mensen van het Alkmaarse Gemeente-archief. Hun hulp en gastvrijheid is boven alle lof verheven. Geen moeite was hen te veel!

Verder zijn wij erkentelijk voor de hulp van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist en Museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam, waardoor het mogelijk werd enkele waardevolle afbeeldingen te reproduceren.

De Graphische Sammlung Albertina te Wenen was zo vriendelijk de twee Saenredam-tekeningen speciaal voor de *Mixtuur* te laten fotograferen.

Het in dit nummer gepubliceerde materiaal betreffende Jan Zwart werd welwillend ter beschikking gesteld door de heer Dirk Jansz. Zwart te Rotterdam. Een diepe duik in zijn archief leverde verschillende waardevolle dingen op, waarvan we er overigens maar enkele konden opnemen.

Verder dankt de redactie in het bijzonder hen die zo vriendelijk waren naar vooroorlogse gegevens te zoeken, al leverde dat niet zozeer iets tastbaars op. We denken daarbij met name aan de heren N. van Exter en H. van Westrienen te Alkmaar, alsmede aan Cor Kee te Zaandam.

Tenslotte v.w.s. het Flentrop Orgelbouw te Zaandam die ons hielp aan een opgave van de huidige vulstemsamenstellingen van het grote orgel.

Vaste medewerkers: J. K. G. Brouwer, Winsum Gr., M. van der Galiën, Doesburg, F. P. M. Jespers, Tilburg, P. H. Kriek, Didam, V. H. M. Timmer, Leek, A. S. Tuinstra, Scheemda * Eindredactie: G. Verloop, Schagen * Abonnementsprijs, bij vooruitbetaling te voldoen, f 19,20 resp. 285 fr. per drie nummers * Losse exemplaren van dit dubbelnummer f 16,- resp. 240 fr. * Betalingen: voor Nederland op postgiro-rekening 2056514 en voor België op PCR 000-1093957-88, ten name van Uitgeverij 'de Mixtuur', Vincent van Goghlaan 29, 1741 JR Schagen (Nederland) * Overname van tekst of gegevens is slechts in bepaalde gevallen toegestaan, uitsluitend na schriftelijke toestemming van de uitgever * Druk: Princo, Culemborg